

Saksbehandlere: Per Ivar Våje og Guro Almås

Referanser: MKR/AU 12/13, KR 05/13

Saksdokumenter:

Dok.dato	Tittel	Dok.ID
26.02.2013	KM 2013 Norsk oljeforvaltning -Uttalelse 22 02 .docx	92394

Forsvarlig etisk forvaltning av norske petroleumsressurser og bruk av oljefondet - forslag til uttalelse

Sammendrag

Etter forslag fra Agder og Telemark bispedømmeråd fremmet Kirkerådets sekretariat forslag til Kirkerådet om at Kirkemøtet behandler en uttalelse der norske myndigheter oppfordres til å bruke oljefondet til å investere betydelig mer i fattige land og i fornybar energi. Saken ble behandlet på Kirkerådets møte 31.01.-01.02.13. I forkant av dette, på sitt møte 25. januar, behandlet MKR/AU saken med henblikk på å gi innspill til Kirkerådet.

Nedenfor sitat fra protokollen fra møtet, sak MKR/AU 12/13:

MKR/AUs behandling:

MKR/AU understreket at temaet er svært viktig, og man er enig i det innholdsmessige i forslag til uttalelse. Men man stilte kritiske spørsmål om det er formålstjenlig at saken kommer opp som en uttalelse på det kommende Kirkemøtet. Saken burde vært utredet mer og hatt en grundigere behandling og forankring i de sentralkirkelige råd før den kommer opp som forslag til uttalelse fra Kirkemøtet.

Det ble samtidig understreket at tematikken ikke er ny, men en videreføring av tidligere KM-vedtak, samt at KISP også har jobbet med problemstillinger knyttet til oljefondets investeringer. MKR/AU mener at en bedre løsning enn å komme med en

KM-uttalelse i vår, er å sende saken til MKRs rådsmøte i mars 2013 og be MKR vurdere en mulig uttalelse fra MKR.

Vedtak:

1. MKR/AU ønsker at saken om oljefondets investeringer utredes grundigere.
2. MKR/AU ber Kirkerådet sende saken til MKR for behandling på rådets møte i mars 2013 og ber MKR vurderer en mulig uttalelse.

Kirkerådet gjorde følgende vedtak på sitt møte 31.01.-01.02.13, sak KR 05/13:

Kirkerådet anbefaler KM 2013 å avgi en uttalelse om forsvarlig etisk forvaltning av norske petroleumsressurser og bruk av oljefondet.

Enstemmig vedtatt.

Mellomkirkelig råd får på dette møtet anledning til å komme med innspill til Kirkerådet til forslaget til uttalelse som sendes videre til Kirkemøtet. Kirkerådet behandler saken på sitt møte 14.-15. mars.

Forslag til vedtak

Mellomkirkelig råd har følgende innspill til Kirkerådet til forslaget til KM-uttalelse om Forsvarlig etisk forvaltning av norske petroleumsressurser og bruk av oljefondet:

.....

Saksorientering

Bakgrunn for en uttalelse om etisk forvaltning av oljefondet fra KM 2013:

Kirkerådet har mottatt en henvendelse fra Agder og Telemark bispedømmeråd med følgende vedtak fra bispedømmerådet, sak 117/12: *«Agder og Telemark bispedømmeråd ber Kirkerådet om, med utgangspunkt i denne saken, å fremme sak til Kirkemøtet 2013 om bruk av oljefondet til beste for verdens fattige».*

På Kirkemøtet 2011 fremmet representanten Øivind Benestad forslag om bruk av oljetiene. Saken ble ikke realitetsbehandlet, men oversendt Kirkerådet for vurdering. Saken ble behandlet på Kirkerådets møte 31.01.13. Kirkerådet ba om at det ble utarbeidet et forslag til uttalelse med utgangspunkt i de etiske utfordringene Norge som petroleumsnasjon og forvalter av verdens største nasjonale investeringsfond stilles overfor i møte med de globale klima- og fattigdomsproblemene.

Kirkerådet via Mellomkirkelig råd fremmer derfor vedlagte forslag til uttalelse fra Kirkemøtet.

Norges ansvar som petroleumsnasjon: klimagassutslipp og global oppvarming

Da Kirkemøtet i 2007 vedtok å starte det tiårige prosjektet Skaperverk og bærekraft, uttalte det blant annet:

«Som kirke vil vi gi støtte til konkrete og modige tiltak til beste for oss, kommende generasjoner og alt liv på jorden. Derfor vil vi sammen med alle mennesker av god vilje utfordre regjering og Storting til å inngå en tverrpolitisk allianse for å vedta et omfattende og ambisiøst klimaforlik. Det må føre til kraftige kutt i Norges klimagassutslipp og aktivt bidra til global bærekraftig bruk av jordas ressurser.»

Seks år etter dette vedtaket ser vi at de nødvendige utslippsreduksjonene har uteblitt. Det norske utslippsnivået er stabilt (53,4 mill tonn CO₂ –ekvivalenter i 2011)¹ og langt unna regjeringens mål om 40 % reduksjon innen 2020, med utgangspunkt i utslippsnivået i 1990 og Norges forpliktelser knyttet til Kyoto-avtalen (www.ssb.no/klima). Norges kjøp av klimakvoter innebærer at vi får et bedre klimagassregnskap, basert på å bidra til utslippsreduksjoner i andre land i stedet for å redusere egne utslipp. Dette kan sees på som et etisk problem fordi vi dermed unnlater å gjøre de nødvendige samfunnsomleggingene som vi forventer av andre.

En svakhet ved klimameldingen² og alle offisielle framstillinger av «klimagassregnskapet» for Norge er at de reelle bidragene fra Norsk petroleumsindustri ikke blir synliggjort. Det som kommer frem er at petroleums-virksomheten er den viktigste bidragsyteren til Norske CO₂ – utslipp og utgjør omtrent 25 % av vårt totale bidrag. Det i seg selv burde tilsi en markert satsing på å få ned utslippene i denne sektoren. Men her er

¹ <http://www.ssb.no/klimagassn/>

² Stortingsmelding 21, «Norsk Klimapolitikk», 25. april 2012.

altså ikke norsk olje- og gass-eksport regnet med. Det blir belastet CO₂-regnskapet for de landene der denne oljen og gassen blir forbrent. Dette er i tråd prinsippet om at «forurenseren betaler» som det er internasjonal enighet om. Likevel oppfattes denne oljen som norsk, blir inntektsført i det Norske statsbudsjettet og kommer Statens Pensjonsform Utland (SPU)/ Oljefondet til gode.

Det er klart at forbrenningen av all olje og gass fra norsk sokkel bidrar til den globale oppvarmingen. Når ca 90 % går til eksport, er det et tankekors at det er veldig gunstig for Norge å forholde seg til «forurenseren betaler» prinsippet. I virkeligheten bidrar Norge med rundt 550 mill. tonn CO₂-ekvivalenter, noe som tilsvarer omtrent 1,5 % av verdens samlede utslipp, eller gjennomsnittlig utslipp fra 110 mill. mennesker.³ I dette perspektivet blir Norges bidrag betydelige, og Norsk petroleumsaktivitet blir en nøkkel for å forstå Norges rolle internasjonalt. Dette må også sees i lys av ny viten om at rundt 2/3 av all verdens kjente olje- og gass -reserver må bli liggende i bakken, hvis vi skal ha mulighet til å nå 2-graders-målet⁴

Det er etisk betenkelig av Norge å hevde sin rett til å utvinne vår olje og gass, på bekostning av andre lands rett til det samme. Det blir hevdet at norsk olje og gass er så mye mer ren enn andres, men dette kan nok være en sannhet med modifikasjoner. I alle fall burde Norge da holde seg unna utvinning av tjæresand i Canada. Det blir også hevdet at Norsk olje og gass er med på å forsyne de fattige landenes økende energibehov. Dette er dermed god fordelingspolitikk som vil redusere behovet for mer forurensende kullkraft. Faktum er at det aller meste av norsk olje og gass går til det europeiske markedet der man nå i stor stil legger om til fornybar energi og heller enn norsk gass etterspør lagringskapasitet i norske vannkraftmagasiner. Det er grunn til å tro at de viktigste motivene for å fortsette det norske olje og gass-eventyret er knyttet til kortsiktig økonomisk vinning, og ikke hensynet til verdens fattigste, langsiktig bærekraft eller klimaet.

En omlegging av norsk økonomi fra oljenasjon til fornybarnasjon vil ha enorm betydning for det reelle norske klimaregnskapet. En bevisst omlegging til fornybar energi med nye grønne arbeidsplasser, vil dessuten gi større troverdighet til Norges rolle i de internasjonale klimaforhandlingene. Med et godt statlig forvaltningsregime, god økonomi og en liten befolkning, har vi muligheten til å foreta en slik kontrollert omlegging uten å sette arbeidsplasser i fare. Norges mulighet til å være et foregangsland i denne sammenhengen er unik og burde gripes både av økonomiske, etiske og miljømessige grunner. Dette er den eneste veien som er bærekraftig på lang sikt. Låser vi oss fast i «oljealderen» står vi i fare for en mye mer drastisk omlegging drevet av enten klimakrise eller økonomisk kollaps.

³ Kilde: Sintef, Knut Olav Tveit, Mandag morgen nr. 16, 2012.

⁴ World Energy Outlook 2012, International Energy Agency, IEA.

Oljefondet: Rikdom basert på utvinning av en ikke-fornybar ressurs

Statens Pensjonsfond –Utland (SPU) forventes i 2013 å passere 4000 milliarder kroner, og er nå verdens største nasjonale investeringsfond. Dette gir Norge en større rolle på det internasjonale finansmarkedet enn landets størrelse skulle tilsi.

Den norske kirke har, blant annet på Kirkemøtet 2007, satt fokus på det etiske ansvaret forbundet med å forvalte et slikt fond. På den ene siden er fondet et resultat av utvinning av en ikke-fornybar naturressurs. Dette gir oss et ekstra stort ansvar for å sikre at forvaltningen av fondet bidrar til bærekraftig utvikling og ikke skaper klimaproblemer som rammer verdens fattige. På den andre siden har kirkens holdning vært at det å forvalte et så stort fond gir oss en positiv mulighet til å investere på en måte som kommer verdens fattige til gode.

I vedtaket fra sak 10/07 «Økonomisk globalisering som utfordring til kirkene», på Kirkemøtet 2007 heter det:

Vi har som et av verdens rikeste land og med vår store petroleumsformue muligheter og et særlig moralsk ansvar for å bidra til en mer rettferdig verden. Vi ber norske myndigheter: (...)
-utvikle Petroleumsfondet i en slik retning at det i større grad kan komme de fattigste i verden til gode.

I vedtaket fra sak 4/07 «Truet liv, troens svar», fra samme år, hvor utgangspunktet er de globale miljø- og klimaproblemene, heter det:

Norge har et spesielt ansvar som petroleumsprodusent og forvalter av enorme inntekter av denne produksjonen. Dette ansvaret må føre til: (...)
- at Statens Pensjonsfond Utlands temabaserte investeringer flyttes til bransjer som fremmer framtidsrettet klimavennlig energi
- at en større andel av fondet settes av til klimaforskning

Da retningslinjene for Etikkrådet skulle revideres i 2007-2009 ba Kirkerådet i sitt høringssvar om at man benyttet denne muligheten til å utforske nye modeller for forvaltning av petroleumsformuen, og at disse modellene ble sett i sammenheng med Norges miljø- og utviklingspolitikk. Lignende innspill har også vært gitt myndighetene ved andre anledninger, blant annet til de rødgrønne partiene foran regjeringsforhandlingene i 2009. Komiteen for internasjonale spørsmål under Mellomkirkelig råd har fulgt denne saken siden kirkemøtebehandlingen.

Det er verd å merke seg at Den norske kirkes innspill til forvaltningen av SPU ikke i første rekke har dreid seg om hvilke selskaper som bør utelukkes fra investeringsporteføljen av etiske årsaker, for eksempel på bakgrunn av grove menneskerettighetsbrudd, selv om man også har gitt slike innspill. Fokuset har vært på mulighetene fondet gir til å investere på en måte som kan komme fattige og miljøet til gode, altså en positiv dreining av investeringsporteføljen for disse formålene. I oktober 2009 mottok Kirkerådet og Mellomkirkelig råd brev fra Stiftelsen Korsvei der de ber Den norske kirke støtte «Det nye folkekravet» om å sette halve oljeformuen i omløp til beste for de fattige og et utarmet skaperverk. Korsvei fremmet et forslag for Finanskomiteen på Stortinget om hvordan dette kunne iverksettes, og hadde møte med Finanskomiteen om temaet. Korsvei har invitert ulike kirkelige aktører til samarbeid, og

Mellomkirkelig råd har fortsatt å arbeide med saken i samarbeid med både Korsvei og andre.

Forvaltning av oljefondet er valgt som tema for den politiske kampanjen i Kirkens Nødhjelps fasteaksjon 2013. Budskapet i denne kampanjen er at en betydelig større andel av Oljefondet bør investeres i fattige land, for å skape muligheter for gode arbeidsplasser og utvikling i disse landene. Et kirkemøtevedtak bør ligge tett opp til budskapet i KN's fasteaksjon, slik at disse gjensidig vil gi støtte og legitimitet til hverandre.

Siden Kirkemøtet fattet sine vedtak i 2007 er det blitt økt politisk gehør for å øke investeringene i fattige land. Etter revisjonen av de etiske retningslinjene for oljefondet ble det i 2009 opprettet et eget program for miljøvennlige investeringer under fondet. I budsjettdebatten høsten 2012 foreslo opposisjonspartiene å sette av 10 milliarder kroner av oljefondet til å investere i fattige land, og flere av partiene på Stortinget tar i sine forslag til partiprogram til orde for å øke slike investeringer. I 2013 er det stortingsvalg og mulig regjeringsskifte. Det gir dermed en god anledning til å fremme forslag om endringer i investeringsporteføljen.

Det er også fra andre hold kommet relevante innspill om forvaltningen av oljefondet. Forum for Utvikling og Miljø, som er en sammenslutning av til sammen 51 medlemsorganisasjoner (bl.a. Dnk, Changemaker, KN, Digni og Strømmestiftelsen), gjennomførte høsten 2012 en serie med frokostmøter i Oslo, der tema var forvaltningen av oljefondet. I åpningsforedraget på årets Zero-konferanse ble myndighetene utfordret til å sette av midler til to nye fond under oljefondet (med 200 milliarder kroner til hver); ett til fornybar energi og ett til investeringer for utvikling i fattige land. Framtiden i Våre Hender sier på sine nettsider at oljefondets investeringer på 241 mrd. kr i olje- og gass selskaper tilsier et utslipp av mer CO₂ enn det vi kan slippe ut hvis vi skal begrense oppvarmingen av kloden til 2° C, noe det er global politisk enighet om.

Kirkemøtet i 2012 valgte «Klimarettferdighet» som et overordnet tema for arbeidet til fellesprosjektet Skaperverk og bærekraft. Samarbeidsprosjektets styringsgruppe sluttet seg til dette. I felles-aksjonen Klimavalg 2013, der nå nærmere 50 organisasjoner har meldt deg på, deriblant ca. 20 kristne organisasjoner og kirkesamfunn, er de kirkelige organisasjonene utfordret til å utdype og presisere begrepet klimarettferdighet og hva det betyr for oss som oljenasjon. For Norge må forvaltningen av våre petroleumsressurser og av oljefondet være sentrale deler for forståelsen av begrepet «klimarettferdighet». Et kirkemøtevedtak om forvaltning av oljefondet har en sterk begrunnelse i sakens størrelse og grad av alvor. En rekke henvendelser til Kirkerådet tyder på at det er et stort engasjement for bedre forvaltning av oljefondet. Samtidig er saken på agendaen også politisk. En uttalelse fra Kirkemøtet bør være etisk begrunnet og kan være med å gi legitimitet og støtte til alle som jobber for at vår felles oljeformue skal investeres til beste for de fattige og for miljøet.